

DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-57-37>

УДК 338.48:336.02(477)

Коваль Олег Іванович

аспірант,

Національний лісотехнічний університет України

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-0725-2479>**Oleg Koval**

Ukrainian National Forestry University

**ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ МЕХАНІЗМИ
СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ
СОЛІДАРНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ****FINANCIAL AND ECONOMIC MECHANISMS
FOR STIMULATING THE DEVELOPMENT
OF SOLIDARITY TOURISM IN UKRAINE**

Анотація. У статті розглянуто фінансово-економічні механізми стимулювання розвитку солідарного туризму в Україні в умовах післявоєнного відновлення. Обґрунтовано значення солідарного туризму як інструмента соціальної згуртованості, підтримки локальних економік та розширення можливостей для громад. Проаналізовано ключові механізми фінансування – гранти, субсидії, пільгові кредити, податкові стимули, соціальні інвестиції та револьвінгові фонди, а також наведено приклади їх застосування в українській і міжнародній практиці. Визначено, що комплексне використання цих інструментів сприятиме формуванню стійкої моделі розвитку солідарного туризму, підвищенню зайнятості, покращенню якості життя населення та відновленню територій. Акцентовано на необхідності посилення участі громад та інтеграції інноваційних підходів у фінансування туристичних ініціатив, що підвищує ефективність реалізації соціально орієнтованих проєктів.

Ключові слова: солідарний туризм, гранти, субсидії, пільгові кредити, податкові пільги, соціальні інвестиції, револьвінгові фонди.

Summary. The article examines the theoretical and practical foundations for the formation of financial and economic mechanisms to stimulate the development of solidarity tourism in Ukraine in the context of post-war recovery and socio-economic transformation. It is argued that solidarity tourism is an important tool for strengthening social cohesion, developing human capital and supporting local economies, as it combines the principles of mutual support, social responsibility and inclusiveness. The socio-economic prerequisites for the revitalisation of solidarity tourism are identified and the peculiarities of its development in the Ukrainian context are outlined, which are determined by military challenges, internal migration, the need to restore territories and the need to reorient the tourism industry towards sustainable models with a high social impact. Based on a summary of international experience and an analysis of state support instruments, key financial and economic mechanisms that ensure the development of solidarity tourism have been identified. These include grants, subsidies, preferential loans, tax incentives, social investments and revolving funds. Their functional purpose, advantages and limitations are revealed, and examples of their practical use in Ukraine, the European Union, the United States, Asia and Central Asian countries are provided. It is shown that grants and subsidies contribute to the launch of socially oriented initiatives, preferential loans create conditions for the implementation of infrastructure projects, tax incentives create a favourable environment for the activities of social enterprises, and social investments and revolving funds ensure the long-term financial sustainability of tourism projects. It has been proven that the effective development of solidarity tourism requires a comprehensive approach that combines state support, community participation, the activities of non-governmental organisations, the activation of private investors, and the introduction of innovative financing mechanisms. The conclusion is that the systematic application of financial and economic instruments will contribute to the formation of a sustainable solidarity tourism ecosystem capable of ensuring the restoration of territories, increasing employment, developing local communities, and integrating Ukraine into global trends in sustainable tourism.

Keywords: solidarity tourism, grants, subsidies, preferential loans, tax breaks, social investments, revolving funds.

Постановка проблеми. В умовах поглиблення соціально-економічних трансформацій, викликаних наслідками воєнної агресії, зниженням ділової активності та зростанням потреби у відновленні регіональних економік України, туристична сфера набуває особливого значення як чинник формування внутрішнього попиту, зайнятості населення та соціальної згуртованості. Одним із перспективних напрямів її розвитку виступає солідарний туризм, який ґрунтується на принципах взаємної підтримки, соціальної відповідальності, інклюзії та сталого використання ресурсів.

В контексті обмеженості бюджетних ресурсів і потреби у підвищенні конкурентоспроможності регіонів важливого значення набуває розроблення дієвих інструментів державної підтримки, пільгового фінансування, партнерства з громадськими організаціями та залучення інвестицій у соціально орієнтовані туристичні ініціативи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загалом, актуальність дослідження зумовлена необхідністю формування ефективних фінансово-економічних механізмів стимулювання солідарного туризму, здатних забезпечити інтеграцію соціальних і економічних інтересів учасників туристичного ринку, сприяти диверсифікації місцевих економік і розвитку територій у післявоєнний період.

Дослідженням сутності та фінансово-економічного забезпечення солідарного туризму займалися такі науковці як Assaf A.G. [8], Hou H. [17], Hu F. [17], Josiassen A. [8], Iaromenko S. [20], Karl M. [8], Kock F. [8], Kozak M. [17], Phau I. [17], Tsionas M. [8], Wang W. [17], Wen J. [17], Zajadacz A. [20], Zheng D. [17], та ін.

Враховуючи результати наявних досліджень вважаємо, що виявлення та застосування фінансово-економічних механізмів стимулювання розвитку солідарного туризму має важливе значення для формування стратегії повоєнного відновлення нашої держави.

Метою дослідження є обґрунтування фінансово-економічних механізмів стимулювання розвитку солідарного туризму в Україні та визначення інструментів їх практичної реалізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Солідарний туризм розглядається не лише як форма відпочинку чи соціальної взаємодії, а як ефективний інструмент реалізації принципів сталого розвитку, що поєднує економічну доцільність, соціальну відповідальність та культурну ідентичність [1, с. 302]. Його стимулювання передбачає формування системи фінансово-економічних, інституційних та організаційних заходів, спрямованих на активізацію туристичної діяльності, заснованої на принципах партнерства, взаємопідтримки та справедливого розподілу вигод між усіма учасниками туристичного процесу.

Стимулювання розвитку солідарного туризму в Україні має низку специфічних особливостей, зумовлених як соціально-економічними реаліями, так і потребою відновлення національної економіки в умовах післявоєнного відновлення (табл. 1).

Аналіз наведених особливостей свідчить, що стимулювання розвитку солідарного туризму в Україні має багатовимірний характер і охоплює економічні, соціальні, інституційні та управлінські складові. Його ефективність безпосередньо залежить від узгодженості державної політики, ініціатив територіальних громад і активності громадянського суспільства. В умовах післявоєнного відновлення країни солідарний туризм виступає важливим інструментом соціально-економічної стабілізації, оскільки сприяє відновленню локальних економік, підвищенню зайнятості та формуванню позитивного іміджу України як безпечної й гостинної держави [1, с.304]. Особливістю українського контексту є те, що розвиток солідарного туризму відбувається в умовах масштабної трансформації соціально-економічного середовища, спричиненої воєнними подіями, внутрішньою міграцією населення та необхідністю відновлення локальних економік. Туризм у цьому аспекті постає як важливий інструмент економічної реабілітації територій, здатний забезпечити створення робочих місць, підвищення рівня зайнятості та підтримку підприємницьких ініціатив у громадах. Стимулювальні механізми повинні враховувати регіональну диференціацію, нерівномірність інфраструктурного розвитку, різний рівень інвестиційної привабливості та соціально-економічного потенціалу окремих громад.

Фінансово-економічне стимулювання солідарного туризму в Україні має ґрунтуватися на поєднанні бюджетних, кредитно-інвестиційних і податкових інструментів. В умовах обмежених фінансових ресурсів держави важливого значення набувають механізми державно-приватного та державно-громадського партнерства, які забезпечують ефективне залучення коштів недержавних організацій, бізнесу та міжнародних донорів [17]. Значний потенціал мають грантові програми, пільгові кредити, револьвінгові фонди та соціальні інвестиційні інструменти, які дозволяють акумулювати ресурси для реалізації туристичних ініціатив із вираженим соціальним ефектом. Одночасно з цим важливими залишаються податкові стимули для соціально орієнтованих підприємств у туристичній сфері, що сприяють розширенню кола учасників та зменшенню фінансового навантаження на локальний бізнес.

Інституційний аспект стимулювання полягає у створенні нормативно-правової та організаційної бази, яка б визначала критерії та принципи реалізації солідарного туризму, механізми сертифікації

Таблиця 1 – Основні особливості стимулювання розвитку солідарного туризму в Україні

№ п/п	Аспект	Зміст особливостей стимулювання розвитку солідарного туризму в Україні
1	Соціально-економічний контекст	Солідарний туризм формується в умовах післявоєнного відновлення економіки, внутрішньої міграції та соціальної нестабільності, що зумовлює потребу у створенні додаткових механізмів підтримки місцевих громад і соціальної інтеграції населення
2	Мета стимулювання	Забезпечення сталого розвитку туристичної сфери через поєднання економічної вигоди, соціальної відповідальності та збереження культурної спадщини, спрямоване на підвищення добробуту місцевого населення
3	Фінансово-економічні інструменти	Використання грантів, субсидій, пільгових кредитів, податкових пільг, соціальних інвестицій і револьвінгових фондів для фінансування проєктів солідарного туризму
4	Інституційне забезпечення	Формування нормативно-правової бази, створення координаційних структур на державному та місцевому рівнях, розвиток державно-громадського партнерства
5	Організаційно-управлінський аспект	Акцент на децентралізованому управлінні, активній участі територіальних громад, неурядових організацій і соціально орієнтованого бізнесу в реалізації туристичних ініціатив
6	Людський капітал і освітня підтримка	Підготовка кадрів для управління соціально орієнтованими туристичними проєктами, розвиток компетенцій у сфері маркетингу, менеджменту та сталого розвитку
7	Маркетингові та комунікаційні інструменти	Розвиток бренду «солідарний туризм України», інформаційних платформ, сертифікації та просування соціально значущих туристичних продуктів
8	Регіональні особливості	Нерівномірність інфраструктури, різний рівень безпеки та інвестиційної привабливості регіонів, потреба у диференційованих механізмах стимулювання для міських і сільських територій
9	Проблемні аспекти	Недостатність фінансових ресурсів, відсутність системи оцінки соціального впливу, слабка координація між державними та громадськими структурами, низький рівень поінформованості населення
10	Очікувані результати	Створення нових робочих місць, зростання доходів місцевих громад, підвищення туристичної привабливості регіонів, посилення соціальної згуртованості та економічної стійкості територій

Джерело: складено автором на основі [1; 7]

та моніторингу його ефективності. Важливо забезпечити інтеграцію соціальних, культурних і екологічних компонентів у стратегії регіонального розвитку та туристичної політики держави [20]. У цьому контексті держава виконує координаційну функцію, спрямовану на формування сприятливого середовища для розвитку солідарного туризму, тоді як місцеві громади та неурядові організації виступають безпосередніми ініціаторами та реалізаторами відповідних проєктів.

Особливе місце у процесі стимулювання посідає людський капітал, адже ефективність розвитку солідарного туризму значною мірою залежить від рівня підготовки кадрів, здатних управляти соціальними та економічними процесами у цій сфері [8]. Підвищення кваліфікації, навчальні програми для представників місцевих громад, розвиток компетенцій у сфері соціального підприємництва й маркетингу туристичних послуг формують підґрунтя для сталого розширення сектору.

Проаналізуємо детальніше конкретні інструменти стимулювання розвитку солідарного туризму в Україні.

Одним із ключових механізмів є використання грантового фінансування, що дозволяє некомерційним організаціям, громадським ініціативам та підприємствам соціального спрямування впроваджувати проєкти солідарного туризму без необхідності повернення залучених коштів. Гранти міжнародних донорських організацій, програм ЄС, фондів місцевого розвитку та благодійних інституцій підтримують створення туристичної інфраструктури, розвиток екологічних та культурно-освітніх маршрутів, цифровізацію туристичних сервісів, а також підвищення рівня інклюзивності туристичних послуг.

Грантова підтримка сприяє запуску інноваційних моделей співпраці між місцевими громадами та бізнесом, що посилює соціальну згуртованість і підвищує економічну активність територій. Вагомим прикладом успішного використання грантового фінансування у сфері солідарного та сільського туризму є проєкт Erasmus+ DIRUT «Diversification of rural tourism through sustainability and creativity: disseminating European experience in Ukraine» [4]. Проєкт реалізовувався

українськими університетами в межах програми Європейського Союзу Erasmus+ і був спрямований на розвиток освітніх модулів, навчальних програм і тренінгів для суб'єктів сільського туризму. Грантова підтримка дала змогу удосконалити методичне забезпечення підготовки фахівців та сприяла популяризації принципів сталості, креативності й соціальної взаємодії між місцевими громадами та туристичними операторами [4]. Подібну роль відіграв проєкт «Perspectives for the sustainable development of rural areas», що фінансувався Міністерством закордонних справ Німеччини та реалізовувався українськими організаціями у сфері розвитку сільського зеленого туризму [11]. Фінансова підтримка у формі грантів забезпечила проведення освітніх програм, створення дорожніх карт розвитку туризму та зміцнення потенціалу місцевих громад.

Значну роль відіграють субсидії та державні програми компенсації витрат, які створюють передумови для економічної стійкості туристичних підприємств, що впроваджують соціально орієнтовані послуги. Субсидіювання дозволяє зменшити фінансове навантаження на суб'єктів господарювання у період створення інфраструктури солідарного туризму, особливо на малих підприємствах та ініціативах місцевих громад. Компенсація частини витрат на обладнання, маркетинг, логістику або розвиток сервісів для маломобільних груп населення підвищує доступність туристичних продуктів і сприяє формуванню стійких бізнес-моделей у соціально вразливих регіонах.

У країнах Європейського Союзу важливим механізмом стимулювання соціального та солідарного туризму виступають державні субсидії. Зокрема, у Греції реалізується програма «Tourism for All», що передбачає надання субсидій громадянам з низькими доходами для часткового покриття вартості туристичних послуг [7]. Така модель дозволяє забезпечити доступність відпочинку, підтримуючи водночас внутрішній туристичний ринок [18]. Прикладом інституалізованої підтримки є програма субсидій для асоціацій соціального туризму у Валлонії (Бельгія), де місцеві органи влади виділяють цільові кошти на реконструкцію та модернізацію туристичної інфраструктури для соціально вразливих груп населення [16]. Такі субсидії спрямовуються на розвиток молодіжних хостелів, сімейних центрів дозвілля та об'єктів рекреації, що базуються на принципах інклюзивності та доступності. Досвід Бельгії також демонструє ефективність кризових субсидій: під час пандемії COVID-19 уряд виділив 5 млн. євро на підтримку молодіжних та соціальних туристичних організацій, що дозволило уникнути масового згорання соціально орієнтованих туристичних програм [3].

Пільгові кредити відіграють важливу роль у фінансуванні довгострокових проєктів солідарного туризму, дозволяючи суб'єктам туристичного сектору залучати необхідний капітал за зниженими процентними ставками та з гнучкими умовами погашення. Такі кредити зазвичай надаються державними фінансовими установами, банками розвитку, міжнародними фінансовими організаціями та фондами соціальних інвестицій. Їх отримання стимулює підприємців до модернізації туристичної інфраструктури, впровадження екологічних технологій, розвитку локальних ініціатив зайнятості та підвищення конкурентоспроможності місцевих туристичних продуктів.

Пільгове кредитування використовується для підтримки підприємств, що реалізують туристичні продукти соціальної спрямованості або сприяють розвитку місцевих громад. У цьому контексті варто виділити Фонд розвитку туризму Ямайки (Tourism Enhancement Fund), який фінансується за рахунок туристичного збору та надає низьковідсоткові кредити малим підприємствам, переважно у сфері екотуризму та community-based tourism [13]. Кредити використовуються для модернізації інфраструктури, розбудови локальних туристичних маршрутів та створення нових робочих місць у віддалених регіонах.

Аналогічний механізм пільгового кредитування реалізується у штаті Нью-Йорк (США) через програму North Country Transformational Community Tourism Revolving Loan Program, створену для підтримки проєктів, що мають значний соціально-економічний вплив на громади [10]. Програма передбачає надання позик за зниженими ставками для туристичних підприємств, які сприяють розвитку місцевої економіки, культурних ініціатив та екотуристичних напрямів. Подібна модель діє і в штаті Монтана, де завдяки законодавчо закріпленому Tourism Development and Enhancement Revolving Loan Fund туристичні підприємства отримують доступ до фінансування, що стимулює створення робочих місць і розбудову туристичної інфраструктури в сільських регіонах [9].

Податкові пільги становлять важливий інструмент економічної підтримки, який сприяє легалізації діяльності у сфері солідарного туризму та стимулює бізнес до розвитку соціально відповідальних туристичних продуктів. Зниження ставок податку на прибуток, ПДВ або місцевих податків, а також податкові канікули для соціальних підприємств мотивують бізнес інвестувати в реалізацію туристичних програм, спрямованих на підтримку місцевих громад, розвиток культурної спадщини та збереження природних ресурсів. Податкове стимулювання також сприяє залученню іноземних інвесторів і благодійних фондів до співфінансування соціально орієнтованих туристичних проєктів.

Практика використання податкових пільг у сфері туризму широко поширена в ЄС і світі, особливо у контексті розвитку сталого та соціально орієнтованого туризму. У Великій Британії в 2020–2021 рр. уряд запровадив знижену ставку ПДВ (5%) для підприємств сфери гостинності та туризму, що дало змогу суттєво знизити вартість туристичних послуг для споживачів і підтримати малий бізнес. Подібні фіскальні стимули сприяють активізації туризму, зокрема у регіонах, де великий сегмент ринку становлять сімейні готелі, агросадиби, екотуристичні центри та ініціативи солідарного туризму [6].

Податкові пільги використовуються і в країнах Азії: у 2025 році влада штату Біхар (Індія) зменшила податок на авіаційне паливо з 29% до 4%, аргументуючи це потребою стимулювати розвиток внутрішнього туризму, покращити транспортну доступність та залучити інвестиції у туристичний сектор [5]. Подібні фіскальні рішення доказують, що податкові пільги можуть розглядатися як інструмент розвитку регіональних туристичних кластерів, у тому числі зі складовою солідарності та локальної зайнятості.

Важливим сучасним механізмом розвитку солідарного туризму є соціальні інвестиції, що передбачають вкладення приватного або інституційного капіталу у проекти, які забезпечують не лише економічну віддачу, але й позитивний соціальний ефект. Інвестори спрямовують фінансові ресурси на створення інклюзивного середовища, розвиток зеленої інфраструктури, підтримку соціального підприємництва у сфері туризму та підвищення зайнятості вразливих груп населення. Такий підхід дозволяє формувати сталі економічні моделі, де туризм виступає каталізатором соціального розвитку та громадської активності.

Одним із найпоказовіших прикладів соціальних інвестицій є глобальна програма TUI Futureshapers, започаткована фондом TUI Care Foundation. Програма спрямована на підтримку малих туристичних підприємств, що працюють за принципами сталості й соціальної відповідальності, включаючи екологічні маршрути, кооперативні моделі та ініціативи місцевих громад. Інвестиції здійснюються не лише у формі фінансової підтримки, а й через надання експертного супроводу та розвитку інституційної спроможності бізнесів [14].

Ще один значущий приклад – Sustainable Tourism Impact Fund, заснований Agoda, WWF Singapore та UnTours Foundation. Фонд інвестує в підприємства, що реалізують туристичні продукти з мінімальним екологічним впливом і високою соціальною значущістю, що включає програми підтримки місцевих громад, інклюзивні туристичні сервіси та моделі відповідального ставлення до природних ресурсів [19].

Важливою є й участь міжнародних інституцій. Платформа UNDP SDG Investor Platform виокремлює інфраструктурні моделі інвестування в сталий туризм, які передбачають створення економічних можливостей для місцевих громад, розвиток соціальної включеності та просування екологічно відповідальних практик [15]. Такий підхід інтегрує фінансову прибутковість та соціальний вплив, формуючи стійку модель розвитку туризму.

Одним із найбільш прогресивних фінансових інструментів є револьвінгові фонди, які забезпечують багаторазове використання коштів для підтримки різних проектів у сфері солідарного туризму. Механізм револьвінгового фонду передбачає надання фінансування у вигляді пільгових позик або часткових грантів, які повертаються після реалізації проекту й повторно спрямовуються на фінансування нових ініціатив. Це формує стійку систему підтримки локальних туристичних стартапів, сприяє фінансовій автономії громад та стимулює розвиток внутрішнього підприємництва в туристичній сфері. Револьвінгові фонди ефективно працюють у регіонах, де є значний потенціал місцевих ініціатив, але обмежений доступ до традиційних джерел інвестицій.

До прикладу, у країнах Центральної Азії у рамках проєкту «Silk Road CBT Initiative» було створено револьвінговий фонд для фінансування закупівлі екологічного обладнання для community-based tourism організацій у Киргизстані. Це дозволило громадським ініціативам придбати сонячні панелі та інше «зелене» обладнання, а повернуті кошти – спрямовувати на підтримку наступних учасників програми. Така модель сприяє екологічній модернізації туристичного сектору та формуванню довгострокових ефектів для місцевих громад [2].

Подібні механізми застосовуються і в Індії, де Sauramandala Foundation реалізує модель community revolving fund у рамках програми відповідального туризму. Фінансові ресурси, отримані від туристичної діяльності, накопичуються у спеціальному фонді та реінвестуються у проекти, визначені самою громадою, що забезпечує високий рівень участі й самоврядування [12]. Револьвінгові фонди у США (наприклад, у штаті Монтана) також демонструють ефективність цього механізму, поєднуючи державне фінансування з можливістю багаторазового кредитування туристичних підприємств, що забезпечує довгострокову сталість фінансування [9].

Наведені приклади свідчать, що фінансово-економічні механізми стимулювання солідарного туризму мають широкий спектр практичних реалізацій у світовій економіці. Гранти забезпечують безповоротні ресурси для запуску нових ініціатив, субсидії підвищують доступність туристичних послуг, пільгові кредити підтримують інфра-

структурні проекти, податкові пільги формують сприятливі умови для розвитку бізнесу, соціальні інвестиції стимулюють проекти з високим соціальним ефектом, а револьвінгові фонди забезпечують сталі інвестиційні потоки. Інтегроване використання цих механізмів дозволяє сформувати ефективну екосистему підтримки солідарного туризму, яка зміцнює місцеві громади, підвищує соціальну включеність та сприяє сталому економічному розвитку територій.

Узагальнено використання вказаних механізмів (табл. 2).

Порівняльний аналіз фінансово-економічних механізмів засвідчує, що кожен із розглянутих інструментів виконує важливу, але відмінну за змістом та впливом функцію у процесі розвитку солідарного туризму. Гранти та субсидії забезпечують основу безповоротної підтримки, що особливо важливо для запуску соціальних ініціатив на ранніх етапах їх становлення, коли комерційна привабливість проектів ще є недостатньою. Податкові пільги та соціальні інвестиції, навпаки, формують більш стабільні стимулюючі умови для довгострокового розвитку підприємницьких структур, орієнтованих на соціальну відповідальність і формування доданої вартості для громад.

Пільгові кредити створюють можливості для реалізації капіталомістких інфраструктурних проектів, що дозволяє модернізувати туристичні об'єкти та формувати конкурентоспроможний продукт на основі принципів сталого розвитку. У свою чергу, револьвінгові фонди є одним із найефективніших інструментів забезпечення фінансової стійкості, адже дозволяють багаторазово використовувати один і той самий ресурс, підтримуючи широкий спектр локальних ініціатив та сприяючи зростанню підприємницької активності в громадах.

Комплексне використання зазначених механізмів сприяє формуванню збалансованої системи фінансової підтримки солідарного туризму, у якій безповоротні джерела фінансування поєднуються з інструментами економічного стимулювання, а соціально орієнтовані інвестиції доповнюють можливості розвитку мікропідприємництва. Важливим результатом такої синергії є підвищення стійкості туристичних ініціатив, розширення доступності туристичних продуктів для різних категорій населення, активізація потенціалу місцевих громад і створення передумов для формування інклюзивного, соціально відповідального та економічно ефективного туристичного сектору.

Таблиця 2 – Порівняльна характеристика фінансово-економічних механізмів стимулювання розвитку солідарного туризму

№ п/п	Механізм	Переваги	Обмеження / ризики	Приклади застосування у солідарному туризмі
1	Гранти	Не потребують повернення; стимулюють інновації; активізують діяльність громад	Висока конкуренція; складні умови отримання та звітності; залежність від донорів	Створення інклюзивних маршрутів; розвиток зелених та культурних туристичних продуктів
2	Субсидії	Скорочення витрат підприємств; підтримка малого бізнесу; підвищення доступності послуг	Обмеженість бюджетних ресурсів; ризики бюрократії та нецільового використання	Компенсація витрат на інфраструктуру, еко-маршрути, інклюзивні туристичні об'єкти
3	Пільгові кредити	Забезпечують доступ до капіталу; підтримують довгострокові інвестиції; сприяють модернізації	Необхідність повернення коштів; ризики недоступності для дрібних підприємців	Розвиток туристичних центрів громад; оновлення гостьових садиб; інвестиції в екотуризм
4	Податкові пільги	Стимулюють інвестиції; знижують витрати бізнесу; підвищують конкурентоспроможність	Зменшення доходів бюджету; потреба у чітких критеріях; ризик зловживань	Пільги для соціальних підприємств, екотуристичних сервісів, культурних ініціатив
5	Соціальні інвестиції	Підтримують соціально значущі проекти; розвивають громади; залучають приватний капітал	Складність вимірювання соціального ефекту; високі вимоги до прозорості	Фінансування соціальних хабів, інклюзивних програм, зайнятості вразливих груп у туризмі
6	Револьвінгові фонди	Забезпечують сталість фінансування; підтримують локальні ініціативи; сприяють розвитку малого бізнесу	Потребують професійного управління; ризик неповернення; довгий період накопичення ресурсів	Підтримка молодіжних стартапів у туризмі; фінансування сезонних соціальних проектів; розвиток мікропідприємництва у громадах

Джерело: складено автором на основі [1–7; 9–16; 18; 19]

Загалом, сукупність вказаних фінансово-економічних механізмів створює комплексну підтримку розвитку солідарного туризму, забезпечуючи сталі джерела фінансування, зменшуючи інвестиційні ризики та сприяючи підвищенню соціально-економічної ефективності туристичних ініціатив. Їх системна імплементація дозволяє формувати конкурентоспроможні туристичні продукти, що орієнтовані на принципи солідарності, екологічності та соціальної відповідальності, тим самим посилюючи спроможність громад до саморозвитку та підвищення якості життя населення.

Висновки. Отже, стимулювання розвитку солідарного туризму має багатовимірний характер і потребує одночасного врахування соціально-економічних, інституційних, організаційно-управлінських, освітніх та маркетингових аспектів. Ефективність розвитку цієї сфери значною мірою залежить від здатності державних органів, територіальних громад, бізнесу та громадянського суспільства діяти узгоджено та забезпечувати комплексний підхід до реалізації туристичних ініціатив. Проведений аналіз фінансово-економічних механізмів довів, що найбільш результативними

інструментами підтримки солідарного туризму є гранти, субсидії, пільгові кредити, податкові стимули, соціальні інвестиції та револьвінгові фонди. Кожен із цих механізмів виконує власну унікальну функцію, що визначає його роль у загальній системі стимулювання. Зокрема, гранти та субсидії забезпечують безповоротну та початкову підтримку соціально орієнтованих ініціатив, пільгові кредити сприяють реалізації інфраструктурних та інвестиційно ємних проєктів, податкові пільги створюють сприятливі економічні умови для розвитку соціального підприємництва, а соціальні інвестиції та револьвінгові фонди формують довгострокову фінансову стійкість туристичних проєктів. Таким чином, комплексне використання фінансово-економічних інструментів, інтеграція міжнародного досвіду, активізація участі громад та формування сприятливого інституційного середовища є ключовими умовами ефективного розвитку солідарного туризму в Україні. Реалізація цих підходів дозволить не лише забезпечити динамічне відновлення туристичної сфери, але й сприятиме сталому соціально-економічному розвитку регіонів у довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел:

1. Коваль О.І. Організаційно-економічний механізм розвитку солідарного туризму в умовах післявоєнної відбудови України. *Сталий розвиток економіки*. 2025. № 3 (54). С. 301–307.
2. ACTED. *Silk Road CBT Initiative – Central Asia Invest Programme*. 2021. URL: <https://www.acted.org> (дата звернення: 13.11.2025).
3. Belgian Federal Government. *Support measures for youth and social tourism*. 2021. URL: <https://www.belgium.be> (дата звернення: 13.11.2025).
4. European Commission. Jean Monnet Module «DIRUT – Diversification of rural tourism through sustainability and creativity». Erasmus+ Programme, 2023. URL: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu> (дата звернення: 13.11.2025).
5. Government of Bihar. *Reduction of VAT on aviation turbine fuel to stimulate tourism*. 2025. URL: <https://state.bihar.gov.in> (дата звернення: 13.11.2025).
6. HM Government UK. *VAT reduction for hospitality, holiday accommodation and attractions*. 2021. URL: <https://www.gov.uk/guidance/vat-reduced-rate-for-hospitality-holiday-accommodation-and-attractions> (дата звернення: 13.11.2025).
7. ISTO – International Social Tourism Organisation. *Tourism in actions: 20 examples of social policies and programmes around the world*. 2020. URL: <https://www.isto.international> (дата звернення: 13.11.2025).
8. Kock F., Assaf A. G., Tsionas M., Josiassen A., Karl M. Do tourists stand by the tourism industry? Examining solidarity during and after a pandemic. *Journal of Travel Research*. 2024. Vol. 63, No. 3. PP. 696–712. DOI: <https://doi.org/10.1177/00472875231164975>
9. Montana Department of Commerce. *Tourism Development and Enhancement Revolving Loan Fund Program (SB540)*. 2024. URL: <https://commerce.mt.gov> (дата звернення: 13.11.2025).
10. New York State Government. *North Country Transformational Community Tourism Revolving Loan Program*. 2023. URL: <https://regionalcouncils.ny.gov> (дата звернення: 13.11.2025).
11. NGO EcoAction (Екодія). *Perspectives for the sustainable development of rural areas*. 2022. URL: <https://ecoaction.org.ua> (дата звернення: 13.11.2025).
12. Sauramandala Foundation. *Responsible Tourism Initiative – Community Revolving Fund*. 2023. URL: <https://sauramandala.org> (дата звернення: 13.11.2025).
13. Tourism Enhancement Fund Jamaica. *TEF Programmes and Grants*. 2023. URL: <https://tef.gov.jm> (дата звернення: 13.11.2025).
14. TUI Care Foundation. *TUI Futureshapers Programme*. 2024. URL: <https://www.tuicarefoundation.com> (дата звернення: 13.11.2025).
15. United Nations Development Programme (UNDP). *SDG Investor Platform – Tourism Investment Framework*. 2023. URL: <https://sdginvestorplatform.undp.org> (дата звернення: 13.11.2025).
16. Wallonia Belgium Tourism. *Subsidies for Social Tourism Associations*. 2020. URL: <https://www.wbtourisme.be> (дата звернення: 13.11.2025).

17. Wen J., Hu F., Zheng D., Phau I., Kozak M., Hou H., Wang W. Solidarity tourism: A pathway to revitalising the health of vulnerable war-affected populations?. *Journal of Global Health*. 2023. No. 13. PP. 1–6. DOI: <https://doi.org/10.7189/jogh.13.03050>
18. World Tourism Organization (UNWTO). *Tourism and COVID-19: Policy Responses*. UNWTO, 2021. URL: <https://www.unwto.org/covid-19-and-tourism> (дата звернення: 13.11.2025).
19. WWF Singapore; Agoda; UnTours Foundation. *Sustainable Tourism Impact Fund Announcement*. 2025. URL: <https://www.wwf.sg> (дата звернення: 13.11.2025).
20. Zajadacz A., Iaromenko S. Solidarity tourism in the humanitarian crisis. *Región Científica*. 2024. Vol. 3, No. 2. PP. 1–12. DOI: <https://doi.org/10.58763/rc2024277>

References:

1. Koval, O. I. (2025). Orhanizatsiino-ekonomichnyi mekhanizm rozvytku solidarnoho turyzmu v umovakh pisliavoiennoi vidbudovy Ukrainy [Organizational and economic mechanism for the development of solidarity tourism in the conditions of Ukraine's post-war recovery]. *Stalyi rozvytok ekonomiky*. no 3(54). pp. 301–307. (in Ukrainian)
2. ACTED. (2021). *Silk Road CBT Initiative – Central Asia Invest Programme*. Available at: <https://www.acted.org>
3. Belgian Federal Government. (2021). *Support measures for youth and social tourism*. Available at: <https://www.belgium.be>
4. European Commission. (2023). *Jean Monnet Module “DIRUT – Diversification of rural tourism through sustainability and creativity”*. Erasmus+ Programme. Available at: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu>
5. Government of Bihar. (2025). *Reduction of VAT on aviation turbine fuel to stimulate tourism*. Available at: <https://state.bihar.gov.in>
6. HM Government UK. (2021). *VAT reduction for hospitality, holiday accommodation and attractions*. Available at: <https://www.gov.uk/guidance/vat-reduced-rate-for-hospitality-holiday-accommodation-and-attractions>
7. ISTO – International Social Tourism Organisation. (2020). *Tourism in actions: 20 examples of social policies and programmes around the world*. Available at: <https://www.isto.international>
8. Kock, F., Assaf, A. G., Tsionas, M., Josiassen, A., & Karl, M. (2024). Do tourists stand by the tourism industry? Examining solidarity during and after a pandemic. *Journal of Travel Research*. No 63(3). PP. 696–712. DOI: <https://doi.org/10.1177/00472875231164975>
9. Montana Department of Commerce. (2024). *Tourism Development and Enhancement Revolving Loan Fund Program (SB540)*. Available at: <https://commerce.mt.gov> (accessed November 13, 2025).
10. New York State Government. (2023). *North Country Transformational Community Tourism Revolving Loan Program*. Available at: <https://regionalcouncils.ny.gov>
11. NGO EcoAction (Ekodiia). (2022). *Perspectives for the sustainable development of rural areas*. Available at: <https://ecoaction.org.ua>
12. Sauramandala Foundation. (2023). *Responsible Tourism Initiative – Community Revolving Fund*. Available at: <https://sauramandala.org>
13. Tourism Enhancement Fund Jamaica. (2023). *TEF Programmes and Grants*. Available at: <https://tef.gov.jm>
14. TUI Care Foundation. (2024). *TUI Futureshapers Programme*. Available at: <https://www.tuicarefoundation.com>
15. United Nations Development Programme (UNDP). (2023). *SDG Investor Platform – Tourism Investment Framework*. Available at: <https://sdginvestorplatform.undp.org>
16. Wallonia Belgium Tourism. (2020). *Subsidies for Social Tourism Associations*. Available at: <https://www.wbtourisme.be>
17. Wen, J., Hu, F., Zheng, D., Phau, I., Kozak, M., Hou, H., & Wang, W. (2023). Solidarity tourism: A pathway to revitalising the health of vulnerable war-affected populations? *Journal of Global Health*. No 13. PP. 1–6. DOI: <https://doi.org/10.7189/jogh.13.03050>
18. World Tourism Organization (UNWTO). (2021). *Tourism and COVID-19: Policy Responses*. Available at: <https://www.unwto.org/covid-19-and-tourism>
19. WWF Singapore, Agoda, & UnTours Foundation. (2025). *Sustainable Tourism Impact Fund Announcement*. Available at: <https://www.wwf.sg>
20. Zajadacz, A., & Iaromenko, S. (2024). Solidarity tourism in the humanitarian crisis. *Región Científica*. No 3(2). PP. 1–12. DOI: <https://doi.org/10.58763/rc2024277>

Стаття надійшла до редакції 19.11.2025